

תלוי במנהג המקום, כיון שהם סוברים שקדושין לטבועין נתנו.

אמר רב פפא, הלכתא — בין שמת הוא, בין שמתה היא, והדר ביה הוא, אם הבעל חוזר בו מהקדושין, ואינו רוצה לשאתה לאשה, מזהרי הדרי, קדושי לא הדרי. סבלונות, צריכה להחזיר, כסף קדושין לא מחזירה.

אבל אם הדרא בה איהי, אם האשה רוצה לבטל את הקדושין, אפילו קדושי נמי הדרי. גם את כסף הקדושין מחזירה, כיון שאפילו אנו סוברים קדושין לטבועין נתנו, והמקדש נתן על מנת שישארו אצלה, בכל זאת על הצד שהיא חוזרת בה, דעתו היא שתחזיר את הכסף.

נמצא, שגם רב פפא סובר שקדושין לטבועין נתנו, ולא תלוי במנהג המקום, רק הוא מוסיף שאם היא חוזרת, היא צריכה להחזיר.

אמימר אמר, חולק וסובר, שלעולם קדושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה. אם אנשים יראו שמחזירה את כסף הקדושין, יחשבו שהיו קדושי טעות, ויאמרו שאחותה מותרת לו. ולכן אפילו כשהיא חוזרת, היא לא מחזירה את כסף הקדושין.

רב אשי אמר, לא מקבל את הגזירה של אמימר, כיון שניטא מוכיח עליה, שהרי הוא מגרשה בגט, ואם כן מוכח שהיתה אשתו. רק שבכל זאת צריך להחזיר את כסף הקדושין. ולכן אין מקום לגזור שיאמרו קדושין תופסין באחותה.

אבל הגמרא דוחה את שאלתו:

והא דרב אשי, בדותא היא. דבריו הם לא נכונים, משום **דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא.** שיש כאלו שידעו בחזרת כסף הקדושין ולא ידעו שהוא גרשה בגט. ולכן יש חשש שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה⁽³²⁾.

שנינו במשנה: **השושבינות נגבית בבית דין:**

למדנו במשנה ששושבינות היא חוב גמור, ולכן אפשר לתבוע את קיומה בבית הדין.

ומביאה הגמרא ברייתא, המוסיפה עוד דינים שנובעים מכך:

תנו רבנן: המשה דברים דינים נאמרו בשושבינות, כפי שהגמרא תבארם לקמן

א. **נגבית בבית דין.** כיון שזה חוב רגיל, יכול לתבוע שיקיים את התחייבותו.

ב. **וחוזרת בעונתה.** צריך להחזיר לו כשהנותן נושא אשה, ולא קודם. ואף אם הוא רוצה להחזיר, יכול המקבל לסרב כי רוצה גם שישמח עמו ביום שמחתו.

ג. **ואין בה משום ריבית** אם מחזיר לו יותר משקיבל ממנו. והטעם יבואר לקמן.

ד. **ואין שביעית משמטתה.** אף על פי שזה קמה-ב חוב.

ה. **ואין הבכור נוטל בה פי שניים.** אפילו למאן דאמר שבמלוה נוטל פי שניים.

32. והקשה הריטב"א, הרי הוא נותן את הגט וגם מקבל את כסף הקדושין בחזרה ואם כן, איך

מבארת הגמרא את הברייתא:

הדין הראשון, **נגבית בבית דין** — מאי טעמא?

כמלוה דמיא, ואין זה רק מנהג טוב להשיב לו כטובתו, לכן יכול לתובעו שישלם את חובו.

וכמו כן, זמן הפרעון של ההלוואה הוא בעונת שמחתו, ולכן מובן הדין השני, שנגבית רק בעונתה ולא קודם כיון שלא הגיע זמן הפרעון.

הדין השלישי, **ואין בה משום ריבית**, משום **דלאו אדעתא דהכי יהב ליה**. כיון שהוא לא נתן על מנת שיחזיר לו חבירו יותר, הרי כל מה שמוסיף לו, זה נדיבות לב וגמילות חסדים, כדי לכבדו, לכן אין כאן אסור ריבית⁽³³⁾.

הדין הרביעי, **ואין שביעית משמטתה**, אף על פי שזה חוב רגיל, משום **דלא קרינא ביה "לא יגוש"**, שכעת לא יכול לתבוע את החוב, כיון שעדיין לא הגיע זמן הפרעון, וכל חוב שהמלוה לא יכול לנגוש את הלוה בשנה השביעית, אין שביעית משמטת, וכמו מלוה חבירו לעשר שנים, שהיום לא יכול לנגוש בו, אין שביעית משמטת⁽³⁴⁾.

והדין החמישי, **ואין הבכור נוטל פי שניים**, משום דהוי ליה ראוי, כפי שפסקנו לעיל, שמלוה הוי ראוי, **ואין הבכור נוטל פי שניים בראוי כבמוחזק**, דכתיב "בכל אשר ימצא לר", וכאן זה לא היה מצוי אצל אביו⁽³⁵⁾.

אמר רב כהנא: כללא דשושבינותא, הכלל בהחזרת חוב השושבינות הוא כך:

אם השושבין שצריך להחזיר הוה **במתא** נמצא בעיר כשושבינו נשא אשה, **איבעי ליה למיתא**, הוא צריך לבוא בעצמו ולשמחו, ואם לא בא, יכול לתובעו בבית דין שישלם לו את חובו כפי שהוא קבל.

שמא קל טבלא, שמע קול פעמונים שמודיעים לבוא לשמוח עם החתן, אפילו שלא היה בעיר, הוא צריך לבוא לשמחו, כיון שיודע על כך. ולכן אם לא בא, צריך לשלם את חובו.

לא שמע קל טבלא, אם הוא רחוק שלא שמע גם את קול הפעמונים, **איבעי ליה לאודעיה** החתן היה צריך להודיע לשושבינו שיבוא לנשואיו כדי לשמחו, ואם לא הודיעו, רק **תרעומת אית ליה**, לשושבין יש תרעומת על החתן שלא הזמינו לשמוח ולאכול ולשתות בסעודתו. אבל **שלומי משלם**. זה לא פוטר

יטעה, ואם כן, שהוא לא יחשוש ויקדש אותה והעולם שלא ידעו שנתן גט יחשבו שמקודשת לו, ואם אחר יקדשה לא יחששו לקדושין ונמצא אשת איש יוצאה בלא גט.

33. מוסיף הנמו"י שאין להתיר להוסיף במלוה סתם כיון ששם דרך הלוואה בריבית ולכן יש חשש שיכשל בריבית ממש עי"ש בדבריו.

34. ע"פ הרשב"ם. והתוס' בד"ה ואין חולק ומבאר שהטעם כיון שיתכן שבכלל לא יבוא לידי גביה כפי שיבואר בגמרא לקמן שיש מקרים שלא צריך להחזיר לו לכן שביעית לא משמטת.

35. והתוס' הנ"ל מבאר שאפילו למאן דאמר שמלוה הוי מוחזק כאן הוי ראוי, דשמא לא יבוא לידי גביה לעולם.

אותו מלשלם לו את חובו, אבל צריך לנכות לו את דמי הסעודה שהיה אוכל אם היה מודיעו.

ועד כמה? עד כמה מזכה לו עבור זה שלא אכל אצלו?

אמר אביי: נהנו בני גננא המנהג אצל בני השמחה, עד זוזא אייתא בכפיה, אם הוא מביא זוז בידו עבור השושבינות, אכליה בכרסיא, הוא אוכל את שוויו בכרסו, כיון שהאכילה הפחותה ביותר היא בשוויו זוז. ואם דמי השושבינות הם עד ארבעה זוזים, משלם פלגא מנכה לו חצי מדמי השושבינות כיון שאם הוא מביא דורון גדול יותר מאכילים יותר, ולכן מנכה לו יותר.

מכאן ואילך, השעור הוא, איניש איניש כחשיבותיה. תלוי בחשיבותו של השושבין שאם הוא חשוב היו מביאים לו סעודה חשובה ולפי זה ינכו לשושבין מחובו כלפי החתן.

תנו רבנן: שנינו בברייתא בדיני שושבינות:

עשה עמו בפומבי, אם הראשון עשה נשואין בפרסום, ובקש השני, שצריכים להחזיר לו, לעשות עמו בצנעא, לעשות שמחה צנועה כי רוצה לצמצם בסעודה, יכול לומר לו הראשון, שצריך להחזיר את חובו: **בפומבי אעשה עמך, בדרך שעשית עמי!** שאחזיר את חובי רק בשמחה גדולה, כפי שהיה אצלי, וכל זמן שלא תעשה אותה שמחה, אני לא חייב להחזיר לך.

וכמו כן, אם עשה עמו בבתולה, הראשון נשא אשה בתולה, ובקש השני לעשות עמו להביא את השושבינות **באלמנה,** לשמחת

נשואי אלמנה

יכול הראשון לומר לו: בבתולה אעשה עמך, בדרך שעשית עמי! כיון שבאלמנה השמחה קטנה יותר.

וכן במקרה הפוך, אם עשה עמו בשניה, הראשון נשא אשה שניה, והשני הביא לו דורון, ובקש השני לעשות עמו שושבינות בראשונה, כשהוא נושא אשה ראשונה, שהשמחה גדולה יותר, יכול הראשון לומר לו: **לכשתשא אשה אחרת** [פעם שניה], אז אעשה עמך! כיון שאינו רוצה בשמחה יתירה, והוא יחזיר לו בדיוק באותה שמחה שהוא השתתף.

וכן אם הראשון עשה אתו באחת, כשנשא אשה אחת, ובקש השני לעשות עמו בשתיים, להחזיר לו את השושבינות כשנושא שתי נשים ביחד, שאין שמחה גדולה שנושא שתי נשים שהן צרות זו לזו, יכול הראשון לומר לו: **באחת אעשה עמך, בדרך שעשית עמי.**

הגמרא מביאה כמה דברי אגדה.

תנו רבנן, שנינו בברייתא: יש כמה סוגים של בעלי חכמה. יש חכם שדומה למי שהוא עתיר נכסין, עשיר בנכסי קרקעות, כגון שדות וכרמים, שזה נראה לכולם. או שהוא דומה למי שהוא עתיר פומבי, עשיר בבהמות, שזה דבר גלוי לכולם — זה הוא בעל הגדות, שדורש בכל מקום בפני רבים, ומפורסם אצל כולם, ויש לו שם של חכם.

ויש חכם שדומה לעתיר סלעים, שולחני המשתכר בהחלפת מטבעות, או עתיר תקוע, עשיר בשמן, שאין עושרם של אלו גלוי ומפורסם, אלא רק כשבאים אליהם אז רואים

עני רעים זה בעל משנה, שהכל סתום לפניו במשנה, ואינו יודע להורות הלכה, וכן אינו יודע ליישב את סתירת המשניות, ואילו טוב לב משתה תמיד זה בעל גמרא, שאמנם הוא יגע ועמל, אבל לבסוף הוא מגיע לאור גדול, שהכל ברור לו, ואין שמחה גדולה מזה.

וזה מתיישב עם מימרא אחרת של רבא:

והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא: מאי דכתיב מה היא הכוונה בפסוק בספר קהלת [פרק י] "מסיע אבנים יעצב בהן", מי שמסיע אבנים ממקום למקום זו, עבודה שגורמת לצער, "בוקע עצים יסכן בם", מי שחותך עצים, לבסוף הוא מתחמם בהם ונהנה מהם.

מבארת הגמרא: **"מסיע אבנים יעצב בהן", אלו בעלי משנה, שלומדים משניות כל היום ולבסוף יש להם צער מהלימוד הזה, כיון שהלומד בהן בלבד מתקשה בטעמי המשנה, ואינו יודע לפרש, אבל "בוקע עצים יסכן בם", אלו בעלי גמרא, שעמלים ומתייגעים בהבנת דברי הגמרא, אבל לאחר העמל, באה ההנאה, שמשנתן סדורה וברורה.**

והגמרא מביאה דרשות אחרות שאפשר לדרוש מהפסוק במשלי:

רבי חנינא אמר, "כל ימי עני רעים", זה שיש לו אשה רעה. "וטוב לב משתה תמיד", זה שיש לו אשה טובה.

רבי ינאי אמר, "כל ימי עני רעים", זה איכטניס, שדעתו מתרחקת ונמסה מכל דבר מגונה שהוא רואה, ולכן חייו רעים. "וטוב

את אוצרותיהם — **זהו בעל פלפול, שאינו מפורסם כמו בעל האגדות, אלא רק כשבאים אליו, אז הוא יכול להראות את חכמתו.**

ויש חכם שדומה **לעתיר משה, עשיר בתבואה, הנמכרת במדה, ועתיר כמס, יש לו אוצרות של כסף וזהב שאצורים בבית גנזיו, ואינם גלויים רק לעתים רחוקות — זהו בעל שמועות. שיודע הרבה הלכות ושמועות, והוא מגלה אותם כשצריך להורות הלכה.**⁽³⁶⁾

והגמרא באה ללמדנו, כי מי שצריך יותר לעיין ולהתייגע בחכמתו, הוא יותר צנוע ופחות מפורסם. ולכן בעל האגדה הוא המפורסם ביותר, ובעל השמועות הצנוע ביותר.

מסיימת הגמרא: **הכל צריכים למרי חטיא, לאחרון, שהוא בעל החטים, והוא משל ליודע גמרא, זה שיודע את המשניות והברייתות. וכשם שאי אפשר בלי חטים כך בעל הגמרא הוא החשוב מכולם.**

אמר רבי זירא אמר רב: מאי דכתיב "כל ימי עני רעים", מה שאמר הכתוב בספר משלי [פרק טו] שחיי העני רעים, לאיזה עני מתכוונים?

זה בעל גמרא, שצריך להתייגע ולהמית עצמו להבין את הקושיות והתרוצים.

ואילו מה שאמר הכתוב, **"וטוב לב משתה תמיד", זה בעל משנה. מי שלומד משניות, שאין בהן קושיות ותרוצים.**

רבא אמר איפכא, הפוך מרבי זירא, שימי

36. ע"כ המהרש"א בחדושי אגדות.